

Wymogi formalne dotyczące prac zaliczeniowych

Nie istnieje jeden absolutny wzorzec redagowania tekstów naukowych. Różnice między systemami przyjmowanymi w różnych szkołach wyższych nie są wielkie, niemniej występują. Z tego względu każda uczelnia zazwyczaj opracowuje system, który obowiązuje jej studentów. Poniższy zestaw wymogów formalnych jest przyjęty jako obowiązujący w Warszawskim Seminarium Teologicznym i oczekuje się, że studenci będą konsekwentnie go realizować.

1. Strona tytułowa

Oczekuje się, że praca zaliczeniowa będzie zawierała stronę tytułową. Jest ona ważna ze względów porządkowych. Strona powinna zawierać następujące elementy: 1. Imię i nazwisko autora; 2. Wybraną specjalizację studiów; 3. Tytuł pracy; 4. Przedmiot, którego dotyczy praca zaliczeniowa; 5. Imię i nazwisko wykładowcy przedmiotu; 6. Semestr i rok studiów (np. semestr zimowy 2008/2009)

2. Zasada przywoływania fragmentów biblijnych

Skróty nazw ksiąg biblijnych (tzw. sigła biblijne), zależą od wykorzystywanego tłumaczenia Biblii. Sugeruje się przyjęcie konsekwentnie w pracy jednego z wzorców sigli biblijnych: albo według Biblii Warszawskiej (sigła dostępne w Konkordancji do Biblii Warszawskiej) albo według Biblii Tysiąclecia.

Sigła będące odnośnikami do fragmentów biblijnych zapisujemy w nawiasie w tekście głównym. Przykład:

Ustanowienie Wieczery Pańskiej opisują trzej pierwsi Ewangelści i apostoł Paweł (Mt 26,26-29; Mk 14,22-26; Łk 22,19-20; 1 Kor 11,23-32).

Przy pierwszym odniesieniu do tekstu biblijnego należy w przypisie podać tłumaczenie i wydanie tekstu Pisma Świętego, z którego pochodzą cytaty i skróty nazw ksiąg biblijnych.

Przykład:

Wszystkie cytaty i skróty biblijne pochodzą z *Biblii to jest Pisma Świętego Starego i Nowego Testamentu*, Towarzystwo Biblijne, Warszawa 1991.

Albo

Pisownia skrótów biblijnych wg *Biblii Tysiąclecia*, Warszawa 1980; cytaty biblijne wg: *Biblia jest Pisma Świętego Starego i Nowego Testamentu. Nowy Przekład*, Warszawa 1994.

Należy precyzyjnie naśladować poniższy sposób przywoływania passusów biblijnych:

1) Tekst jednowersowy przywołuje się następująco: np. z rozdziału 5 werset 13 Pierwszego Listu Jana podaje się jako: 1 J 5,[przecinek]13

2) Tekst wielowersowy z jednego rozdziału tej samej księgi przywołuje się następująco: np. z rozdziału 5 wersety od 13 do 15 Pierwszego Listu Jana podaje się jako: 1 J 5,13-[myślnik z obu stron bez spacji]15

- 3) Dwa różne teksty znajdujące się w tym samym rozdziale tej samej księgi: np. Ewangelia Mateusza rozdział 16 werset 2 oraz 5 – przywołuje się następująco: Mt 16,[przecinek]2.[kropka]5
- 4) odnośniki do tekstów z różnych rozdziałów tej samej księgi oddzielamy od siebie przecinkiem czyli: Mt 5,11-12, 6,1-2 etc.
- 5) odnośniki tekstów z różnych ksiąg oddzielamy od siebie średnikiem czyli: Mt 5,11; J 4,1 etc.

3. Zasada „jednej spacji”

W tekście między wyrazami co do zasady musi być tylko jedna spacja – jeden odstęp (jedno naciśnięcie klawisza spacjiowego na klawiaturze komputerowej).

4. Rodzaje przypisów

Przypisy należy umieszczać u dołu strony, na której następuje odwołanie do informacji, która ma znaleźć się w przypisie. Treść w przypisie zaczyna się od wielkiej litery i kończy kropką. Przypisy powinny mieć ciągłą numerację w obrębie całej pracy. W pracach stosuje się następujące rodzaje przypisów:

- 1) *Przypis źródłowy zwykły* informuje o pochodzeniu przytaczanych danych, sądów, klasyfikacji, itp. Przykład:

T. Mazowiecki, *Ludzie Lasek*, Warszawa 1987, s. 117.

- 2) *Przypis źródłowy rozszerzony* obejmuje samo źródło i cytat lub rozwinięcie powołanych poglądów. Występuje on wówczas, gdy powołane poglądy są luźniej związane z zasadniczym tokiem wywodów, co w przypadku ich zamieszczenia w treści „rozrywałoby” wywód. Przykłady:

Od 1911 r. metodę M. Montessori zaczęto stosować w szkołach we Włoszech i Szwajcarii. Zaczęły powstawać (m.in. W Anglii i USA) komitety popierające jej pedagogikę. W 1929 r. Powstało Międzynarodowe Stowarzyszenie Montessori, które stało się centralną organizacją koordynującą działalność placówek i towarzystw montessoriańskich na świecie. Ogólne założenia systemu edukacyjnego M. Montessori w odniesieniu do edukacji religijnej znaleźć można w: A. Zellma, *Wybrane elementy dydaktyczno-wychowawcze systemu edukacyjnego M. Montessori w katechezie wczesnoszkolnej*, „Katecheta” 2003 nr 5, s. 3-7; H-J. Röhrig, *Religionsunterricht mit geistigbehinderten Schülern – aber wie?* Neukirchener 2001, s. 223-224.

Zdaniem B. Milerskiego intencją wyrażoną w artykule H-B. Kaufmanna: *Czy Biblia musi stać w centrum nauczania religii?* nie jest ani wykluczenie Biblii z kształcenia religijnego, ani postawienie jej w dalszej pozycji. W tytule powyższego artykułu została natomiast odzwierciedlona zmiana paradygmatu. Dotychczasowa metoda „od tekstu do ucznia” uzupełniona została postępowaniem odwrotnym, „od ucznia do tekstu”. Innymi słowy: egzystencjalne rozumienie w obliczu tekstu („hermeneutyka tekstu”) powinno zostać uzupełnione przez egzystencjalne rozumienie w kontekście realnej sytuacji życiowej („hermeneutyka sytuacyjna”). We współczesnej edukacji religijnej będącej nierozzerwalnie związanej z wychowaniem chrześcijańskim, nie można nauczać dzieci doktrynalnych prawd bez zrozumienia tematów jemu najbliższych, a związanych z doczesnością. W wychowaniu religijnym nie chodzi przecież w pierwszym rzędzie o transmisję doktrynalnych prawd, ile o wykształcenie religijnego sposobu samorozumienia, orientacji i działania. Por. B. Milerski, *Religia a szkoła*, dz. cyt., s. 200-201.

- 3) *Przypis polemiczny* zawiera polemikę z cytowanymi poglądami. Przykład:

Czy rzeczywiście niemożliwe jest stosowanie metod problemowych w terapii niepełnosprawnych? Dzięki rozwojowi badań naukowych z zakresu oligofrenopsychologii i oligofrenopedagogiki uważa się dziś, że nie ma dzieci niewyuczalnych i niewychowalnych, bez względu na stopień ich upośledzenia. Przyjmuje się, iż metody

warunkowania instrumentalnego oraz metody problemowe aktywizują i stymulują rozwój intelektualny dziecka upośledzonego. Podając za Z. Sękowską, warunkiem skuteczności nauczania problemowego dziecka upośledzonego jest poglądowe przedstawienie uczniom sytuacji problemowych. Należy w tym celu umożliwić uczniom myślenie konkretne, obrazowo-ruchowe, oparte na wrażeniach i spostrzeżeniach oraz zachodzących między nimi analogiach.

4) *Przypis dygresyjny* służy do zamieszczania uwag i spostrzeżeń nasuwających się piszącemu na marginesie rozważań głównych, a które są godne odnotowania.

Teologia dialektyczna zrodziła się w dobie kryzysu, jaki nastąpił po I wojnie światowej. Odrzuciła ona zasady teologii liberalnej, akcentującej immanencję Boga, stopniowy postęp ludzkości w kierunku doskonałości moralnej oraz potrzebę przystosowanie się chrześcijaństwa do zachodniej nauki i kultury. Manifestem ruchu był komentarz do Listu do Rzymian (*Römerbrief*) K. Bartha, opublikowany w 1919 r. Poglądy Bartha podzieliło wielu wybitnych teologów szwajcarskich i niemieckich, m.in. F. Gogarten, E. Brunner, E. Thurneysen czy D. Bonhoeffer. W początkowym okresie teologii dialektycznej podzieleno pogląd odnośnie absolutnej transcendencji Boga w stosunku do ludzkiej wiedzy i czynu, suwerenności objawienia w Chrystusie Jezusie, autorytetu Pisma Świętego, deprawacji ludzkości w wyniku grzechu pierworodnego. Wkrótce jednak zaznaczyły się pierwsze rozbieżności, co nie przeszkodziło w popularyzacji ruchu nie tylko w krajach niemieckojęzycznych, lecz również w tradycji anglosaskiej (tam na jego określenie używa się niekiedy pojęcia neoortodoksji). Poglądy tego typu zyskały życzliwe przyjęcie także w środowiskach ewangelikalnych.

5) *Przypis odsyłający* ma za zadanie odesłanie czytelnika do poprzednich lub następujących partii pracy. Formuluje się go następująco:

Patrz, s. 3.

albo

Patrz, rozdz. 5.

5. Kształt zapisu bibliograficznego w przypisach

Zapis bibliograficzny zawarty w przypisie powinien mieć następujący kształt:

1) w przypadku książki jednego autora posiadającej tytuł i podtytuł:

J. Kowalski, *Warszawa. Zarys dziejów*, Książnica Artystyczna, Kraków 2001, s. 25.

Tytuł publikacji wyróżnia się kursywą (pismem pochyłym).

2) W przypadku książki tłumaczonej z języka obcego konieczne jest podanie także autora tłumaczenia (tłumacza):

H. Brown, *Starożytny Rzym w latach 100-200 n.e.*, tłum. M. Wocial, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1992.

3) W przypadku książki mającej nie więcej niż 3 autorów podaje się ich wszystkich w kolejności widniejącej na stronie tytułowej tej publikacji np.:

J. Kowalski, M. Sypniewska, Z. Zirk-Sadowski, *Józef Piłsudski – Marszałek Polski*, Oficyna Tradycji Polskiej, Poznań 1994, s. 44.

4) Gdy publikacja ma więcej niż 3 autorów wymienionych na stronie tytułowej obowiązuje zapis:

M. Schmidt i in., *Mysł filozoficzna Martina Heideggera*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999, s. 17.

5) Artykuł zawarty w druku periodycznym przywołujemy następująco:

M. Wyka, *Współczesna antropologia teologiczna. Przegląd głównych nurtów*, „Communio” 1991 nr 4, s. 7.

„Communio” w tym przykładzie to tytuł dwumiesięcznika.

6) Tekst stanowiący element dzieła składającego się z tekstów posiadających wielu autorów przywołuje się następująco:

P. Molak, *Stosunki zobowiązaniowe*, w: *Prawo cywilne*, red. M. Wszolek, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1982.

Tak się rzecz ujmuje, gdy w publikacji podany jest redaktor dzieła zbiorowego. Samą pracę zbiorową przywołujemy następująco:

Historia architektury polskiej, red. T. Matuszewski, Wydawnictwo Arkady, Warszawa 2004.

Gdy nie ma redaktora, a jest po prostu kilku autorów to należy zapisać:

C. Skłodowska, *Duch Święty w życiu Mahometa*, w: G. Rosner, W. Rzepka, C. Skłodowska, *Szkice z dziejów duchowości islamskiej*, Polski Instytut Studiów Orientalistycznych, Wrocław 1990.

7) Wyżej przedstawiając przykłady opisu bibliograficznego książek (tzw. publikacji zwartych) podano pełny zapis bibliograficzny. Możliwy jest zapis skrócony tzn. pozbawiony informacji o wydawcy. Jeśli zapadnie decyzja o wyborze zapisu skróconego trzeba się konsekwentnie tego wyboru trzymać i nigdzie nie wpisywać nazwy wydawcy.

8) Gdy pierwsze cytowanie książki w pracy wygląda tak:

G. Wunsch, *Myśl techniczna Niemieckiej Republiki Demokratycznej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1990, s. 230-231.

to kolejne powinno wyglądać:

G. Wunsch, *Myśl...*, dz. cyt., s. 40.

Dopuszczalny wielokropek nigdy nie może się składać z więcej niż trzech kropek.

9) Jeżeli cytowana publikacja ukazała się w kolejnym wydaniu, a jest ono różne od poprzednich (nierzadko sygnalizuje to adnotacja na stronie tytułowej dzieła w brzmieniu np. „wydanie trzecie poprawione i rozszerzone”) należy odnotować to w zapisie bibliograficznym albo poprzez dodanie wyrazów „wyd. 3” albo dodanie małej literki „3” (w tzw. indeksie) u góry po prawej stronie daty wydania dzieła.

10) Gdy cytowane przez nas dzieło nie zawiera informacji o miejscu wydania względnie o dacie wydania to w miejsce brakującej informacji wprowadzamy adnotację w brzmieniu „b.m.w.” (czyli w skrócie: bez miejsca wydania) względnie „b.d.w.” (czyli: bez daty wydania). Gdy brakuje obu wskazanych danych piszemy: b.m. i d. w. (bez miejsca i daty wydania). Jeżeli jesteśmy w stanie w jakiś sposób ustalić brakujące dane na użytek zapisu bibliograficznego wstawiamy je w nawiasie kwadratowym: np. „Warszawa [2001]”.

11) Jeśli publikacja zwarta ukazała się w serii wydawniczej, którą warto odnotować, można to uczynić wpisując przed danymi wydawcy stosowną adnotację. W przypadku pozycji: W.G. Jeanrond, *Hermeneutyka teologiczna. Rozwój i znaczenie*, seria: *Myśl teologiczna t. 23*, Wydawnictwo WAM, Kraków 1999 brzmi ona: „seria: *Myśl teologiczna t. 23*”.

12) Cytowanie artykułów (w tym są i hasła encyklopedyczne) czyli tekstów stanowiących część danego druku zwartego lub periodycznego odbywa się na zasadach podanych powyżej z tą różnicą, że zamiast formuły „dz. cyt.” stosuje się formułę „art. cyt.” też podaną kursywą.

13) Jeżeli następne cytowanie ma to samo brzmienie co bezpośrednio poprzednie wystarczy formuła „Tamże” i podanie strony czyli: *Tamże*, s. 12.

6. Całościowy wykaz literatury do pracy i kształt zapisu bibliograficznego w tym wykazie

Zapis bibliograficzny pozycji wymienionych w całościowym wykazie literatury, który winien znaleźć się na końcu pracy (jest to tzw. „bibliografia załącznikowa”) wygląda tak samo jak zapis przyjęty w przypisach – z jedną wszak różnicą. Ponieważ w wykazie tym pozycje wymieniamy w kolejności alfabetycznej inicjał imienia autora podajemy po a nie przed nazwiskiem tegoż autora. Posługując się wymienionymi wyżej adresami bibliograficznymi wykaz powinien wyglądać następująco:

Brown H., *Starożytny Rzym w latach 100-200 n.e.*, tłum. M. Wocial, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1992.

Historia architektury polskiej, red. T. Matuszewski, Wydawnictwo Arkady, Warszawa 2004.

Kowalski J., Sypniewska M., Zirk-Sadowski Z., *Józef Piłsudski – Marszałek Polski*, Oficyna Tradycji Polskiej, Poznań 1994.

Kowalski J., *Warszawa. Zarys dziejów*, Książnica Artystyczna, Kraków 2001.

Molak P., *Stosunki zobowiązaniowe (w:) Prawo cywilne*, red. M. Wszolek, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1982.

Schmidt M. i 4 in., *Myśl filozoficzna Martina Heideggera*, tłum. W. Barański, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999.

Skłodowska C., *Duch Święty w życiu Mahometa (w:) G. Rosner, W. Rzepka, C. Skłodowska, Szkice z dziejów duchowości islamskiej*, Polski Instytut Studiów Orientalistycznych, Wrocław 1990.

Wunsch G., *Myśl techniczna Niemieckiej Republiki Demokratycznej*, tłum. A. Bunsch, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1990.

Wunsch G., *Odbudowa przemysłu metalurgicznego na terenie Niemieckiej Republiki Demokratycznej w latach 1949-1959*, tłum. A. Bunsch, Polskie Wydawnictwo Techniczne, Szczecin 1982.

Wyka M., *Współczesna antropologia teologiczna. Przegląd głównych nurtów*, *Communio* 1991 nr 4.

W obrębie wykazu literaturę należy uszeregować w następujących grupach:

1. Źródła
2. Opracowania przedmiotu
3. Literatura pomocnicza

W ramach tych grup literaturę szeregujemy według porządku alfabetycznego (nazwisk autorów a gdy jest to praca zbiorowa to jej tytułu).

W bibliografii załącznikowej pozycji bibliograficznych nie grupujemy ze względu na to, czy są to artykuły czy publikacje zwarte. W tego rodzaju zestawieniach nie ma znaczenia, czy dany tekst ma 15 stron czy 150. Liczy się jego meritum.

Powyższe wymogi zostały przygotowane przez Tomasza Józefowicza na podstawie dwóch opracowań:

dr Eli Bednarz, *Zasada źródłowości* i prof. dr hab. Tadeusza J. Zielińskiego, *Wymogi formalne stawiane pracy dyplomowej*.